

Rozwój regionalny w ujęciu komparatywnym – na przykładzie Dolnego Śląska, Opolszczyzny i Górnego Śląska. Poziom rozwoju – analiza wybranych aspektów

Nikola Janusek–Krysińska

Abstrakt: Artykuł zawiera analizę porównawczą poziomu rozwoju trzech polskich województw: dolnośląskiego, opolskiego i śląskiego. Za pomocą opracowanego miernika rozwoju regionalnego, autor analizuje cztery główne komponenty rozwoju – gospodarka, konkurencyjność i innowacje, kapitał ludzki, kapitał społeczny i jakość życia. Autor stawia tezę, że województwo najlepiej rozwinięte gospodarczo osiąga pozytywne wyniki także na pozostałych płaszczyznach analizy. Badania rozwoju regionalnego powinny być zatem wieloczynnikowe, gdyż proces ten związany jest nie tylko z gospodarką, ale wpływa również na sferę społeczną (np. warunki życia ludności) czy polityczną (konieczność prowadzenia polityki regionalnej uwzględniającej mocne i słabe strony województwa).

Słowa kluczowe: rozwój regionalny, gospodarka, konkurencyjność, innowacyjność, kapitał ludzki, kapitał społeczny, jakość życia, wskaźniki rozwoju

Regional development – The example of Lower Silesia, Opole and Upper Silesia

Abstract: This paper is the comparative analysis of the level of development of three Polish voivodships: dolnośląskie, opolskie and śląskie. By means of elaborated instrument of regional development, the author analyzes the four main components of development – the economy, the competitiveness and innovations; the human capital; the social capital and the quality of life. The author argues that the most economically developed region attains positive results in the other analyzed aspects. The study of regional development should therefore be multifactorial, because this process is not only connected with the economy, but also with the social sphere (e.g. the living conditions of the population) or political (necessity of conduct regional policy, which takes into account strengths and weaknesses of the voivodeship).

Keywords: regional development, economy, competitiveness, innovativeness, human capital, social capital, quality of life, development indicators

Wstęp

Badania poziomu rozwoju regionalnego mają na celu ustalenie stanu bądź dynamiki zmian w poszczególnych komponentach składających się na rozwój regionów, tj. gospodarka, kapitał ludzki, kapitał społeczny i jakość życia. Ustalenie mocnych i słabych stron regionu, jest możliwe dzięki identyfikacji prorozwojowych czynników stymulujących postęp lub barier, które go utrudniają. W ten sposób dochodzi do wyodrębnienia aspektów szczególnie istotnych dla rozwoju danego regionu i prowadzenia odpowiedniej

polityki regionalnej. Badania te pozwalają także na prowadzenie porównań międzyregionalnych.

Zestawienie danych wyrażających wskaźniki rozwoju w poszczególnych komponentach przyjętego miernika pozwala na wskazanie dobrych i słabych stron województw podlegających badaniu – dolnośląskiego, opolskiego i śląskiego, a także na wskazanie różnicowań jakie występują między nimi na poszczególnych płaszczyznach analizy.

Założenia badawcze

Problem badawczy opracowania stanowi ukazanie zróżnicowania poziomu rozwoju trzech województw: dolnośląskiego, opolskiego i śląskiego w oparciu o oryginalny, skonstruowany przez Autorkę miernik rozwoju. Celem pracy jest analiza wybranych regionów pod względem poziomu ich rozwoju w poszczególnych komponentach warunkujących postęp. Artykuł stanowi próbę weryfikacji hipotezy, która zakłada, że województwo najlepiej rozwinięte gospodarczo odznacza się także przewagą na pozostałych polach analizy.

Konceptualizując rozwój regionalny i dokonując pomiaru jego poziomu w odniesieniu do wybranych województw, zostają ukazane przewagi jakie regiony wypracowały na poszczególnych płaszczyznach. Praca analizuje rozwój regionów w ramach czterech głównych komponentów: gospodarka, kapitał ludzki, kapitał społeczny i jakość życia¹.

Operacjonalizacja tematu sprowadza się do wyjaśnienia kilku pojęć. Pierwsze z nich, rozwój regionalny należy rozumieć jako proces systematycznego usprawniania i rozwój konkurencyjności, podnoszenie poziomu życia mieszkańców i wzrost potencjału gospodarczego danego regionu². O ile rozwój regionalny stanowi kategorię dynamiczną – zmieniającą się w czasie, o tyle poziom rozwoju należy uznać za pojęcie statyczne, gdyż opisuje stan zastany w danej jednostce czasu – osiągniętą przez region fazę rozwoju. Istotnym zagadnieniem jest także miernik rozwoju regionalnego, który należy pojmować jako model analizy złożony z określonych wskaźników. Autorka szuka odpowiedzi na pytania: jakie są mocne i słabe strony regionów i jak przedstawia się całościowa sytuacja badanych województw na poszczególnych płaszczyznach analizy?

Profil badanych województw

W niniejszej części pracy dokonano prezentacji badanych regionów, poprzez przegląd najistotniejszych cech mających wpływ na aktualny poziom ich

---

¹ W opracowanym mierniku posłużono się komponentami zaproponowanymi przez Wojciecha Dziemianowicza, Julitę Łukomską, Annę Górską i Magdę Pawluczuk, jednak rozszerzono proponowane przez autorów wskaźniki. Vide: W. Dziemianowicz, J. Łukomska, A. Górską, M. Pawluczuk, *Trendy rozwojowe regionów*, Warszawa 2009, s. 13–21.

² A. Zakrzewska-Półtorak, *Rozwój regionalny w globalizującej się gospodarce*, Wrocław 2012, s. 21.

rozwoju. Zabieg ten ma na celu przybliżyć czytelnikowi profile województw, które stanowią istotny punkt wyjścia do dalszej analizy.

Województwo dolnośląskie leży w północno-zachodniej części Polski i graniczy z Niemcami, Republiką Czeską i z województwami: opolskim, wielkopolskim i lubuskim. Powierzchnia Dolnego Śląska wynosi 19 947 km², co stanowi 6,4% powierzchni kraju. W strukturze administracyjnej województwa wydzielono 26 powiatów (i 4 miasta na prawach powiatu), które grupują 169 gmin (w tym: gmin miejskich – 36, gmin miejsko-wiejskich – 55, gmin wiejskich – 78). W sumie na terenie Dolnego Śląska znajduje się 2 527 miejscowości (w tym 91 miast)³. Do największych miast (poza stolicą województwa) należą: Wałbrzych, Legnica, Jelenia Góra, Kłodzko, Świdnica i Bolesławiec⁴. Ośrodek administracyjny mieści się we Wrocławiu.

Województwo charakteryzuje się korzystnym położeniem, gdyż mieści się w strefie oddziaływania dużych ośrodków, tj. od zachodu – Drezno i Praga, od północy Poznań. Dodatkowo na granicy z RFN i Republiką Czeską znajdują się liczne przejścia graniczne, które ułatwiają ruch graniczny i współpracę w euroregionach⁵ Neisse–Nisa–Nysa i Glacensis⁶.

W regionie występują różne surowce mineralne m.in. rudy miedzi, węgiel brunatny, kamień budowlany, surowce ilaste i kruszywa naturalne. Na obszarze województwa występują: granity, bazalty, gabra, amfibolity, kaolin oraz skalenie gliny biało wypalające się. Dolny Śląsk jest także miejscem bogatym w źródła wód mineralnych. Działalność wydobywcza i przemysłowa przyczyniły się do dewastacji i degradacji sporych obszarów⁷.

W 2013 r. województwo zamieszkiwało 2 910,0 tys. osób, co stanowi 7,6% ludności Polski. Zdecydowana większość zamieszkuje miasta 2 020,0 tys. w stosunku do 890,0 tys. zamieszkujących wsie (69,4% i 30,6%). Średnia gęstość zaludnienia wynosi 146 osób na km². Saldo migracji osiągnęło poziom 0,0 jednak negatywnym zjawiskiem jakie można zaobserwować na Dolnym Śląsku jest stale powiększający się ujemny przyrost naturalny (-1,6). Biorąc pod uwagę wielkość PKB *per capita* województwo plasuje się powyżej średniej krajowej osiągając 47 440 zł (średnia dla Polski – 41 934 zł)⁸.

---

³ *Województwo dolnośląskie. Dolnośląskie voivodship*, Urząd Statystyczny we Wrocławiu, Wrocław 2014, s. 2, 30, <http://wroclaw.stat.gov.pl/publikacje-i-foldery/foldery/folder-dolnoslaskie-w-liczbach-2014,2.html> (dostęp: 1.12.2014).

⁴ *Stolica regionu*, <http://www.wroclaw-info.pl/it/view/id/55/lang/PL> (dostęp: 1.12.2014).

⁵ W 2001 r. na pograniczu polsko-czeskim w granicach Dolnego Śląska utworzono euroregion Dobrawa, który nie podjął w praktyce działania i został formalnie zlikwidowany w 2004 r.

⁶ *Portrety polskich regionów*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2003, s. 11.

⁷ J. Skrzyp, K. Dunaj, M. Niedziółka, T. Nowogródzka, T. Szot-Gabryś, *Rozwój regionalny w Polsce – szanse i zagrożenia*, Siedlce 2012, s. 217.

⁸ *Rocznik statystyczny województwa dolnośląskiego 2014*, Urząd Statystyczny we Wrocławiu, Wrocław 2015, s. 33, 37, 100.

Województwo opolskie leży w południowo-zachodniej części Polski i graniczy z Czechami i z województwami: dolnośląskim, śląskim, łódzkim i wielkopolskim. Powierzchnia województwa opolskiego wynosi 9 412 km², co stanowi 3% powierzchni kraju. Region dzieli się na 11 powiatów i jedno miasto na prawach powiatu, 71 gmin (3 gminy miejskie, 36 gmin wiejskich i 32 gminy miejsko-wiejskie). W województwie znajduje się 1 207 miejscowości w tym 35 miast⁹. Do największych miast regionu należą: Brzeg, Głubczyce, Kędzierzyn-Koźle, Kluczbork, Krapkowice, Namysłów, Nysa, Olesno, Prudnik i Strzelce Opolskie¹⁰. Stolicą regionu jest Opole.

Województwo znajduje się w dogodnej lokalizacji w stosunkowo nie-dużej odległości od Pragi, Wiednia, Berlina, Budapesztu¹¹, a na jego terenie funkcjonują dwa polsko-czeskie euroregiony – Pradziad i Silesia, w ramach których rozwijana jest współpraca transgraniczna. Na rozwój regionu duży wpływ ma przebiegająca przez Opolszczyznę autostrada A-4, stanowiąca część III paneuropejskiego korytarza transportowego pomiędzy Berlinem i Kijowem oraz magistrała kolejowa umożliwiająca połączenia z Frankfurtem nad Menem, Monachium, Budapesztem, Kijowem czy portami bałtyckimi¹². W województwie opolskim występują surowce mineralne jak, np. bazalty, dolomity, gipsy, gliny ceramiczne, granity, kruszywa, margle, marmur, wapień i inne¹³.

W 2013 r. województwo zamieszkiwało 1 004,4 tys. mieszkańców, co stanowi 2,6% ludności Polski. Większość zamieszkiwała miasta – 523,5 tys. w stosunku do 481,0 tys. osób mieszkających na wsiach (52,1% i 47,7%). Gęstość zaludnienia wynosi 107 osób/km². Negatywnymi zjawiskami są znaczny ujemny przyrost naturalny -2,0 i niekorzystne saldo migracji -3,3. Wartość PKB *per capita* w województwie jest niższa od średniej krajowej i wynosi 33 888 zł¹⁴.

Województwo śląskie położone jest w południowej części Polski i graniczy ze Słowacją, z Republiką Czeską oraz z województwami: łódzkim, małopolskim, opolskim i świętokrzyskim. Powierzchnia województwa wynosi 12 333 km², co stanowi 3,9% powierzchni Polski. W ramach podziału administracyjnego Górnego Śląska można wyróżnić 17 powiatów i 19 miast na prawach powiatu, 167 gmin (gminy miejskie – 49, gminy wiejskie – 96, gminy miejsko-wiejskie – 22). W województwie znajduje się 1 360 miejscowości.

---

⁹ *Rocznik statystyczny województwa opolskiego 2014*, Urząd Statystyczny w Opolu, Opole 2014, s. 28.

¹⁰ *Turystyczna charakterystyka regionu*, <http://umwo.opole.pl/serwis/index.php?id=1761> (dostęp: 8.12.2014).

¹¹ *Województwo opolskie w Europie*, <http://opolskie.pl/serwis/index.php?id=1683> (dostęp: 8.12.2014).

¹² J. Skrzyp, K. Dunaj, M. Niedziółka, T. Nowogródzka, T. Szot-Gabryś, op. cit., s. 238.

¹³ Ibidem.

¹⁴ *Rocznik statystyczny województwa opolskiego...* op. cit., s. 29, 33, 93.

wości, w tym 71 miast¹⁵. Największe miasta regionu to Bytom, Częstochowa, Gliwice, Katowice i Sosnowiec, których liczba mieszkańców przekracza 200 tys.¹⁶ Ośrodkiem administracyjnym regionu są Katowice.

Województwo jest korzystnie położone i posiada dobrze rozbudowaną sieć transportową, która umożliwia połączenia z głównymi europejskimi ośrodkami. W stosunkowo niedużej odległości od Katowic znajdują się: Berlin, Bratysława, Praga, Warszawa oraz Wiedeń. Na Górnym Śląsku krzyżują się ważne szlaki komunikacyjne – spotykają się tu dwa paneuropejskie korytarze transportowe (III Berlin–Kijów i IV Gdańsk–Żylna), a więc znajdują się tu dwie autostrady (A-2 i A-4). Przez stolicę województwa przechodzą również ważne linie kolejowe zapewniające połączenia Drezno–Lwów i łączące regiony nadbałtyckie z regionami nad morzem Adriatyckim i na Bałkanach. 30 km od Katowic w Pyrzowicach znajduje się Międzynarodowy Port Lotniczy. Dodatkowo bliżej centrum Katowic znajduje się mniejsze lotnisko do obsługi małego ruchu lotniczego¹⁷. Obszary województwa śląskiego współtworzą trzy euroregiony: Śląsk Cieszyński, Silesia i Beskidy¹⁸.

Województwo śląskie to region bogaty w zasoby węgla kamiennego, złóż cynku i ołowiu, soli kamiennej i rud żelaza. Ponadto na terenie Górnego Śląska występują złoża wapieni, kredy i dolomitu oraz wody podziemne i mineralne. Koncentracja działalności przemysłowej i ludności doprowadziła do dużej degradacji środowiska¹⁹.

W 2013 r. na terenie województwa zamieszkiwało 4599,4 tys. ludności, co stanowi 11,9% ogółu populacji Polski. Zdecydowana większość zamieszkuje miasta – 3559,9 tys. Na terenach wiejskich mieszka 1039,5 tys. mieszkańców regionu (77,4% i 22,6%). Gęstość zaludnienia na Górnym Śląsku jest zdecydowanie powyżej średniej krajowej (123 osoby/km²) i wynosi 373 osoby/km². Populacja regionu zmniejsza się czego przyczyną jest ujemny przyrost naturalny –1,4 oraz ujemne saldo migracji –2,0. Pod względem wskaźnika PKB *per capita* województwo wypada korzystnie, osiągając na jednego mieszkańca 44 372 zł²⁰.

Przykładowe zalety i wady Dolnego i Górnego Śląska oraz Opolszczyzny przedstawiono w poniższej tabeli.

---

¹⁵ *Rocznik statystyczny województwa śląskiego 2014*, Urząd Statystyczny w Katowicach, Katowice 2014, s. 32.

¹⁶ J. Skrzyp, K. Dunaj, M. Niedziółka, T. Nowogródzka, T. Szot-Gabryś, op. cit., s. 249.

¹⁷ *Katowice convention bureau*, <http://www.convention.katowice.eu/?page=komunikacja> (dostęp: 10.12.2014).

¹⁸ *Euroregiony w województwie śląskim*, http://www.silesia-europa.pl/?jezyk=pl&grupa=9&dzi=1274874923&rt=1274875989&id_menu=69 (dostęp: 10.12.2014).

¹⁹ J. Skrzyp, K. Dunaj, M. Niedziółka, T. Nowogródzka, T. Szot-Gabryś, op. cit., s. 249.

²⁰ *Rocznik statystyczny województwa śląskiego...*, op. cit., s. 33, 37, 106.

Tabela 1 Zalety i wady woj. dolnośląskiego, opolskiego i śląskiego.

Województwo	Zalety	Wady
dolnośląskie	– liczne zasoby naturalne (do wykorzystania w przemyśle, rolnictwie, sferze turystyczno-rekreacyjnej);	– negatywne konsekwencje dla środowiska naturalnego związane z przemysłem wydobywczym,
	– dobrze rozwinięta sieć osadnicza z wysokim poziomem urbanizacji,	– zmniejszająca się liczba ludności, – wysokie bezrobocie o charakterze strukturalnym, – niska jakość obiektów i przestarzały model świadczenia usług o charakterze turystyczno-rekreacyjnym,
	– silna stolica województwa o randze metropolii i dużym potencjale usługowym, którym sprzyja dogodna lokalizacja,	– spadek wartości infrastruktury technicznej, transportowej, – niewystarczająco odbudowana infrastruktura po powodzi z 1997 r.,
	– wysoka jakość kapitału ludzkiego,	– niski i niewystarczający poziom inwestycji melioracyjnych
	– dobrze rozwinięta i zdywersyfikowana gospodarka,	
	– wysoki wskaźnik przedsiębiorczości, – duże możliwości edukacyjne i naukowo-badawcze,	
	– możliwości rozwoju usług o charakterze leczniczym i turystyczno-rekreacyjnym,	
	– wysoki potencjał kulturalny (liczne zabytki),	
	– rozbudowana infrastruktura transportowa (drogowa, kolejowa, lotnicza, wodna),	
	– rozwijająca się współpraca transgraniczna, – działalność władz samorządowych sprzyja inwestycjom zagranicznym	

opolskie	– korzystne węzłowe, tranzytowe położenie w przestrzeni europejskiej i krajowej,	– wysokie, chroniczne bezrobocie dotyczące dużej części regionu,
		– zły stan techniczny dróg, mała liczba obwodnic,
	– dobrze rozwinięty i równomierny układ osadniczy z dostępem komunikacyjnym do stolicy regionu,	– nie istnieją pełnotowarowe przejścia graniczne,
	– wysoka kultura rolna,	– przestarzały przemysł, niski stopień wykorzystania nowych technologii,
	– walory przyrodniczo–krajobrazowe (parki krajobrazowe, rezerваты przyrody), walory architektoniczno–krajoznawcze miast regionu, atrakcyjne obszary do prowadzenia usług turystycznych i agroturystycznych,	– brak prężnie działających organizacji wspierających rozwój gospodarczy,
		– za duże zanieczyszczenie wód i powietrza, występują obszary o znacznej emisji pyłów i zanieczyszczeń,
	– możliwość aktywizacji przejść na granicy z Czechami,	– złe zabezpieczenia przeciwpowodziowe, zbyt mała ilość i zła jakość zbiorników o małej retencji
	– intensywnie rozwijana współpraca zagraniczna (gminy i miasta partnerskie, euroregiony),	– obszary nieskanalizowane i bez oczyszczalni ścieków,
– bogactwa naturalne i zasoby surowców mineralnych (szansa, np. na specjalizację w branży budowlanej)	– nierozwinięta i słaba infrastruktura turystyczna,	
	– brak infrastruktury transportu wodnego	
śląskie	– duże możliwości produkcyjne,	– przestarzały, nieefektywny przemysł ciężki i wydobywczy,
		– przestarzały układ sieci dróg,
		– zła sytuacja ekologiczna,
		– rosną problemy społeczne, tj. większe bezrobocie, zjawisko ubożenia coraz liczniejszych grup mieszkańców regionu, szerzy się przestępczość i patologie społeczne,
		– mała efektywność budownictwa mieszkaniowego
	– silny i duży rynek pracy,	
	– korzystne położenie, rozwinięta sieć dróg oraz kolei, port lotniczy,	

– chłonny rynek zbytu na produkty inwestycyjne i konsumpcyjne,	
– rozwinięta strefa otoczenia biznesu,	
– szybki rozwój spółek handlowych (w tym z udziałem kapitału zagranicznego),	
– wysoki dochód brutto <i>per capita</i> w gospodarstwach domowych,	
– dobre warunki mieszkaniowe i rozwinięta infrastruktura techniczna,	
– rozwinięta infrastruktura ochrony zdrowia i oświaty,	
– silny ośrodek szkolnictwa wyższego,	
– rozbudowana i dobra jakościowo baza turystyczna,	
– rozwinięty handel,	

Źródło: Opracowano na podstawie: J. Skrzyp, K. Dunaj, M. Niedziółka, T. Nowogródzka, T. Szot-Gabryś, *Rozwój regionalny w Polsce – szanse i zagrożenia*, Siedlce 2012, s. 218, 240, 251–252.

Pomiar poziomu rozwoju badanych województw

Poziom rozwoju można mierzyć na różne sposoby. Opracowuje się mierniki, które wskazują jak rozwinięty jest dany region, posługując się określonymi wskaźnikami. Poziom rozwoju jest związany z konkurencyjnością danego regionu, o czym świadczyć może fakt, że do badań konkurencyjności i poziomu rozwoju, stosuje się te same wskaźniki tj. PKB *per capita*, liczba podmiotów gospodarczych, stopa bezrobocia, poziom wykształcenia mieszkańców czy wysokością wydatków na B+R. Jednak rozwój jest pojęciem szerszym, a zatem można przyjąć, że poprawa konkurencyjności jest jednym z warunków postępu. Należy zaznaczyć, że nie ma mierników, które byłyby kompleksowe, gdyż analizy rozwoju regionalnego ujmują jedynie te aspekty, które są mierzalne i uzależnione od dostępnych danych.

W opracowaniu podjęto próbę przedstawienia poziomu rozwoju Dolnego Śląska, Opolszczyzny i Górnego Śląska. W miarę kompleksową propozycję miernika przedstawiają Wojciech Dziemianowicz, Julita Łukomska, Anna Górka i Magda Pawluczuk. Autorzy proponują badać poziom rozwoju regionów w odniesieniu do czterech komponentów składowych, tj: gospodarka, konkurencyjność, innowacje; kapitał ludzki; kapitał społeczny; jakość życia²¹.

Analiza podjęta w opracowaniu bazuje w głównej mierze na mierniku opracowanym przez Dziemianowicza i in., jednak została rozszerzona o do-

²¹ W. Dziemianowicz, J. Łukomska, A. Górka, M. Pawluczuk, op. cit., Warszawa 2009, s. 14–21.

datkowe dane²². Przykładowe wskaźniki odnoszące się do gospodarki regionalnej przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela 2 Wskaźniki rozwoju związane z gospodarką, konkurencyjnością i innowacjami

Wskaźniki	Woj. dolnośląskie	Woj. opolskie	Woj. śląskie
Dynamika wzrostu PKB (% relacja: 2008 do 2013)	136,1	119,6	123,3
PKB <i>per capita</i>	47 440	33 888	44 372
Wielkość dochodów/wydatków na mieszkańca (zł)	Dochody 574 wydatki 579	Dochody 410 wydatki 407	Dochody 303 wydatki 318
Nadwyżka operacyjna brutto (mln zł)	72 033	17 362	98 038
Produktywność pracy (wartość dodana brutto na jednego pracującego)	112 350	90 417	104 701
Struktura sektorowa wartości dodanej brutto (%)	Sekcja*		
	A 2,1 B, C, D, E 36,8 F 7,2 G, H, I, J 23,2 K, L 8,9 M, N, O, P, Q, R, S, T 21,9	A 5,7 B, C, D, E 30,1 F 8,2 G, H, I, J 25,6 K, L 6,8 M, N, O, P, Q, R, S, T 23,7	A 1,0 B, C, D, E 35,3 F 7,8 G, H, I, J 25,9 K, L 9,7 M, N, O, P, Q, R, S, T 20,3
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (%)	8,2	7,9	7,1
Inwestycje i środki trwałe (wartość w zł/1 mieszkańca) w tym:			
– nakłady inwestycyjne ogółem	7092	4746	6002
– nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach	4710,8	2862,9	4078,2
– wartość brutto środków trwałych			

²² Vide: U. Bronisz, *Metody badania konkurencyjności regionów*, Warszawa 2013; K. Kuciński, *Regionalne aspekty koniunktury gospodarczej*, [w:] *Rozwój oraz polityka regionalna i lokalna w Polsce*, J. Kaja, K. Piech (red.), Warszawa 2005, s. 51–89; R. Klóska, *Innowacyjność województw w Polsce*, [w:] *Rozwój ekonomiczno-społeczny mikro- i makroregionów*, Z. Woszczek, T. Grabiński, A. Tabor (red.), Chrzanów 2010, s. 59–65; A. Olechnicka, *Innowacyjność polskich regionów. Metody pomiaru, stan i tendencje*, [w:] *Rozwój, region, przestrzeń*, G. Gorzelak, A. Tucholska (red.), Warszawa 2007, s. 265–288; A. Pawlik, *Potencjał innowacyjny podstawą rozwoju regionalnego*, [w:] *Perspektywy rozwoju regionalnego Polski w okresie programowania po 2013 r.*, cz. I, T. CXL, A. Harańczyk (red.), Warszawa 2011, s. 67–78; D. Strahl, *Miara konkurencyjności regionu zorientowana na przyszłość*, [w:] *Problemy konkurencyjności regionów i przedsiębiorstw*, A. Rapacz (red.), Wrocław 2005, s. 26–27; S. Korenik, *Dysproporcje w rozwoju regionów Polski. Wybrane aspekty*, Wrocław 2003, s. 74.

w przedsiębiorstwach	48949,7	36983,5	48845,9
– środki zagraniczne w nakładach inwestycyjnych w przedsiębiorstwach	260,93	136,30	103,51
Udział województwa w krajowym eksporcie (%)	11,68	2,52	14,32
Liczba podmiotów gospodarki narodowej na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym	1861,3	1538,7	1568,8
Nakłady wewnętrzne na działalność badawczo-rozwojową (B+R) w relacji do PKB (%)	0,70	0,19	0,63
Liczba osób zatrudnionych w B+R na 1000 osób aktywnych zawodowo	6,8	2,6	4,1
Liczba zgłoszonych wynalazków i udzielonych patentów na 100 tys. mieszkańców	25,6	12,9	17,8

*A – rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo; B, C, D, E – przemysł; F – budownictwo; G, H, I, J – handel, naprawa pojazdów samochodowych, transport i gospodarka magazynowa, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja; K, L – działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości; M, N, O, P, Q, R, S, T – pozostałe usługi

Źródło: Opracowano na podstawie danych: GUS (Bank Danych Lokalnych); Urzędu Statystycznego w Opolu, Urzędu Statystycznego we Wrocławiu, Urzędu Statystycznego w Katowicach; *Handel zagraniczny*, <http://www.malopolskie.pl/Gospodarka/Handel/> (dostęp: 27.12.2014).

Z danych przedstawionych w powyższej tabeli wynika, że najlepiej rozwinięte gospodarczo jest województwo dolnośląskie. Dolny Śląsk dominuje w dynamice wzrostu PKB, wysokości PKB *per capita*, przekładając się na poziom dochodów i wydatków na jednego mieszkańca oraz we wskaźnikach związanych z produktywnością pracy i liczbą podmiotów gospodarki narodowej, co korzystnie wpływa na rozwój gospodarki regionalnej. Dodatkowo województwo odznacza się najwyższą liczbą nakładów na B+R i osób zatrudnionych w tym obszarze, a także w liczbie zgłoszonych wynalazków i udzielonych patentów, co świadczy o innowacyjności Dolnego Śląska, która jest jedną z najważniejszych stymulant rozwoju w nowoczesnej gospodarce. Województwo przoduje także we wszystkich wskaźnikach związanych z inwestycjami i wartością środków trwałych.

Opolszczyzna jest regionem, który z przyczyn obiektywnych, tj. mała powierzchnia, niewielka liczba mieszkańców, mały rynek pracy czy większy niż w pozostałych województwach udział rolnictwa w strukturze wartości dodanej brutto, odznacza się najslabiej rozwiniętą gospodarką. Z danych przedstawionych w tabeli 3 wynika, że gospodarka regionalna rozwija się wolniej od dolnośląskiej i górnośląskiej, a poziom PKB *per capita* jest zdecydowanie niższy, choć należy zauważyć, że wysokość dochodów i wydatków czy też udział środków zagranicznych w nakładach inwestycyjnych przedsiębiorstw w przeliczeniu na 1 mieszkańca są wyższe niż na Górnym Śląsku. Jednak mała nadwyżka operacyjna (brutto), niska produktywność pracy i znikomy udział

województwa w eksporcie Polski świadczą o słabości gospodarki regionalnej. Także wskaźniki odpowiedzialne za innowacyjność, tj. nakłady wewnętrzne na B+R, liczbę zatrudnionych w tym obszarze i liczbę zgłoszonych wynalazków i udzielonych patentów należy zaliczyć do destymulant regionu.

Województwo śląskie wypracowuje najwyższą nadwyżkę operacyjną i odznacza się wysokim udziałem w eksporcie krajowym. Niewiele ustępuje dolnośląskiemu w wysokości PKB *per capita*, którego wartość w obu przypadkach znajduje się powyżej średniej krajowej, w produktywności pracy i nakładach wewnętrznych na B+R. Za słabe strony Górnego Śląska można uznać niski poziom dochodów i wydatków na mieszkańca oraz stosunkowo niewielką liczbę podmiotów gospodarki narodowej.

W dobie gospodarki opartej na wiedzy istotnym komponentem rozwoju danego regionu jest kapitał ludzki, poprzez który należy rozumieć cały potencjał prorozwojowy poszczególnych jednostek. Do wskaźników określających poziom kapitału ludzkiego można zaliczyć dane związane z demografią i edukacją.

Tabela 3 Wskaźniki kapitału ludzkiego

Wskaźniki	Woj. dolnośląskie	Woj. opolskie	Woj. śląskie
Demograficzne: Przyrost naturalny (na 1000 ludności)	- 1,6	- 2,0	- 1,4
Współczynnik dzietności	1,153	1,074	1,247
Saldo migracji wewnętrznych	2391	- 892	- 3880
Saldo migracji zagranicznych	- 2364	- 2439	- 5438
Struktura wiekowa ludności (w %):			
– Przedprodukcyjny	16,86	16,34	16,88
– Produkcyjny	64,17	64,73	63,80
– Poprodukcyjny	18,97	18,93	19,32
Odsetek ludności miejskiej i wiejskiej (w %)	M: 69,4 W: 30,6	M: 52,1 W: 47,9	M: 77,4 W: 22,6
Edukacyjne	SP 92,86 SG 90,56	SP 92,50 SG 89,30	SP 94,91 SG 92,07
Współczynnik skolaryzacji netto:			
– Szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne,	ZSZ 12,46 LO 41,10	ZSZ 16,13 LO 35,70	ZSZ 12,76 LO 41,33
– Szkolnictwo ponadpodstawowe i ponadgimnazjalne	SZiOZ 31,64 SPL 5,91	SZiOZ 33,54 SPL 4,47	SZiOZ 34,21 SPL 7,65
Liczba studentów na 10 tys. ludności	487	308	314
Liczba absolwentów na 1000 ludności w wieku 20–29	17,4	6,3	9,2
Udział ludności z wyższym wykształceniem w ogólnej ludności w wieku 25–59 lat (w %)	22,19	18,20	21,30

Źródło: Opracowano na podstawie danych: GUS (Bank Danych Lokalnych); Urzędu Statystycznego w Opolu, Urzędu Statystycznego we Wrocławiu, Urzędu Statystycznego w Katowicach.

Analizując przedstawione powyżej dane można dostrzec pewne negatywne trendy w demografii. Należy jednak zaznaczyć, że z ujemnym przyrostem naturalnym, niską dzietnością i niekorzystną strukturą wiekową zmaga się cały kraj, a zatem nie są to „minusy” jedynie badanych regionów.

Dolny Śląsk, mimo ujemnego przyrostu naturalnego i niskiego współczynnika dzietności, odznacza się dodatnim saldem migracji wewnętrznych, co oznacza, że województwo dolnośląskie stanowi atrakcyjne miejsce do zamieszkania i przyciąga ludność z innych regionów. Z kolei saldo migracji zagranicznych, choć ujemne, jest mniejsze niż na Opolszczyźnie (zamieszkuje ją trzy razy mniej mieszkańców). Wskaźniki związane z edukacją przedstawiają Dolny Śląsk, jako ważny ośrodek naukowy – który odznacza się dużą liczbą studentów i absolwentów, a także relatywnie wysokim udziałem osób z wykształceniem wyższym społeczeństwa (w wieku 25–59 lat).

Opolszczyzna bardzo niekorzystnie wypada w statystykach demograficznych. Przyrost naturalny na poziomie -2 jest jednym z najniższych w Polsce, współczynnik dzietności plasuje województwo na ostatnim miejscu w kraju, a wysoki wskaźnik migracji (zarówno wewnętrznych jak i zewnętrznych) dodatkowo uszczupla niewielką społeczność regionu. Wskaźnik urbanizacji wskazuje na niewielką przewagę ludności miejskiej nad wiejską. Natomiast w części analizy związanej ze wskaźnikami edukacyjnymi, województwo wypada w miarę dobrze. Na 10 tys. mieszkańców przypada niewiele mniej studentów niż w dużym regionie Górnego Śląska, a liczba absolwentów (w przeliczeniu na 10 tys. ludności) jest nawet większa. Z kolei wskaźnik udziału osób z wyższym wykształceniem w ogóle ludności wypada już znacznie gorzej, co potwierdza dużą mobilności społeczności pozaregionalnej.

Województwo śląskie charakteryzuje najlepszy (choć nadal ujemny) przyrost naturalny i najwyższy współczynnik dzietności w odniesieniu do pozostałych badanych regionów. Dodatkowo Górny Śląsk odznacza się najwyższym wskaźnikiem urbanizacji. Jednak za największą destymulantę rozwoju województwa należy uznać saldo migracji (wewnętrznych i zewnętrznych), które przybiera bardzo duże rozmiary (w 2013 r. największe w kraju). W kwestii edukacji Górny Śląsk znacznie ustępuje pod względem liczby studentów i absolwentów (w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców) Dolnemu Śląskowi, ale stosunek liczby osób z wyższym wykształceniem do ogółu populacji można określić jako nieco niższy.

Równie istotny w rozwoju regionalnym stanowi kapitał społeczny. Pojęcie „kapitału społecznego” można definiować na wiele sposobów, odnosząc go do różnych elementów życia społecznego służących poprawie dobrobytu (podejście funkcjonalne), działania zbiorowego, sieci i kooperacji (paradygmat działania zbiorowego, współpracy i sieci powiązań), uwar-

stwienia społecznego (podejście strukturalne)²³. Kapitał społeczny ma charakter trudno mierzalny, gdyż odnosi się do zaufania i solidarności społecznej oraz sprawności organizacyjnej. Przykładowe wskaźniki kapitału społecznego przedstawiono poniżej.

Tabela 4 Wskaźniki kapitału społecznego

Wskaźniki	Woj. dolnośląskie	Woj. opolskie	Woj. śląskie
Frekwencja wyborcza w wyborach:			
– prezydenckich (2010)	52,82	46,67	54,29
– parlamentarnych (2011)	47,75	40,95	49,55
– do Parlamentu Europejskiego (2014)	23,07	17,95	23,75
– samorządowych (2014)	44,70	42,15	43,37
Liczba przestępstw:			
– ogółem	111 059	17 301	103 307
– na 10 tys. mieszkańców,	381,1	171,3	223,8
– wskaźnik wykrywalności sprawców	67%	73,1%	71,8
Suma członkostw w organizacjach w mln osób – na 10 tys. osób	0,5 1715,6	0,2 1979,8	1,0 2166,4
Aktywne organizacje i stowarzyszenia na 10 tys. mieszkańców	21	23	15
Liczba honorowych dawców krwi ogółem:	61 375	18 169	90 037
– na 1000 ludności	21,01	18	19,5

Źródło: opracowano na podstawie danych: Państwowej Komisji Wyborczej (www.pkw.gov.pl); Urzędu Statystycznego w Opolu; Urzędu Statystycznego we Wrocławiu; Urzędu Statystycznego w Katowicach; Głównego Urzędu Statystycznego; Narodowego Centrum Krwi.

Próbując zobrazować stan kapitału społecznego na Dolnym Śląsku, Opolszczyźnie i Górnym Śląsku należy zauważyć, że województwo dolnośląskie, które najlepiej wypadło w analizie poprzednich dwóch komponentów, w wybranych miernikach przoduje jedynie w liczbie krwiodawców (na 10 tys. mieszkańców). Do najsłabszych wskaźników regionu należy zaliczyć najwyższą, wśród województw śląskich, przestępczość i najsłabszą wykrywalność przestępstw oraz liczbę członków organizacji (na 10 tys. mieszkańców).

Opolszczyzna ukazuje się jako region z najsłabszą frekwencją wyborczą. Należy jednak zaznaczyć, że na ten wynik ma wpływ duża skala migra-

²³ J. Bartkowski, *Kapitał społeczny i jego oddziaływanie na rozwój w ujęciu socjologicznym*, [w:] *Kapitał ludzki i kapitał społeczny a rozwój regionalny*, M. Herbst (red.), Warszawa 2007, s. 69–71.

cji zawieszanej²⁴. Poza tym analizowane wskaźniki świadczą na korzyść województwa. Do stymulant, w zakresie kapitału społecznego, można zaliczyć: stosunkowo niski wskaźnik przestępczości i wysoką ich wykrywalność oraz dużą aktywność w działalności non profit – największa liczba organizacji i stowarzyszeń.

Górny Śląsk odznacza się największą aktywnością wyborczą obywateli, która przejawia się niemal we wszystkich analizowanych wyborach. W zakresie działalności społecznej województwo przoduje w liczbie członków organizacji (przeliczanych na 10 tys. mieszkańców), choć należy zaznaczyć, że liczba samych aktywnych organizacji i stowarzyszeń jest najmniejsza.

Ostatnim komponentem poziomu rozwoju badanych województw jest jakość życia, którą można badać jako obiektywną (poprzez wskaźniki dochodowe i mieszkaniowe) i jako subiektywną (zadowolenie z osiąganych dochodów, warunków mieszkaniowych)²⁵. Nie ulega wątpliwości, że pierwszy z obszarów badań – obiektywny – jest łatwiejszy do zobrazowania dzięki dostępnym danym statystycznym.

Tabela 5 Jakość życia

Wskaźniki	Woj. dolnośląskie	Woj. opolskie	Woj. śląskie
LHDI ²⁶ (wartość od 0 do 100)	46,34	46,95	49,54
– HI	47,61	59,76	48,39
– EI	48,79	55,94	53,92
– WI ²⁷	42,84	30,96	46,59
Wskaźniki dochodowe:			
– Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto (zł)	3868,86	3473,40	4022,80
– Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 os. (zł)	1344,79	1198,79	1318,92
• w tym dochód do dyspozycji (zł)	1294,97	1143,26	1267,30
– Przeciętne miesięczne wydatki na 1 os. (zł)	1125,12	1072,97	1118,09
Warunki pracy:			
– stwierdzone choroby zawodowe na 10 tys. mieszkańców	0,78	0,13	1,38

²⁴ Spora część mieszkańców uprawnionych do głosowania i zameldowana w kraju, w rzeczywistości przebywa za granicą (nierzadko od wielu lat) i z tego powodu nie bierze udziału w głosowaniu.

²⁵ P. Rogala, *Zaprojektowanie i przetestowanie systemu mierzenia jakości życia w gminach*, Raport z Realizacji Pracy Etap 2, Jelenia Góra-Poznań 2009, s. 6.

²⁶ LHDI – z j. ang. Local Human Development Index.

²⁷ Komponenty LHDI to wskaźniki: zdrowia (HI – z j. ang. Health Index), edukacji (EI – z j. ang. Education Index) i zamożności (WI – z j. ang. Wealth Index).

– wypadki przy pracy (poszkodowani na 1 tys. pracujących)	7,81	8,62	10,19
– udział wypadków w regionie w wypadkach ogółem (Polska – 100%)	10,77	2,60	13,65
Warunki mieszkaniowe:			
– Przeciętna powierzchnia użytkowa na 1 osobę (m ²)	27,5	27,8	26,2
– Liczba mieszkań oddanych do użytku na 10 tys. ludności	56,53	17,33	22,54
– Liczba abonentów (na 1000 ludności):	193	187	212
• Telewizyjnych			
• Radiowych	201	193	220
• Telewizji kablowej	113	82	135
– Wyposażenie gospodarstw domowych w standardowe przedmioty trwałego użytkowania (%):			
• Lodówka	98,6	99,5	97,8
• Pralka	95,1	96	96
• Zmywarka do naczyń	23	30,7	23,7
• Kuchenka mikrofalowa	57,5	62	53,3
• Samochód osobowy	55,2	62,6	61
• Telewizor	95,7	98,2	98
• Telefon komórkowy	91,8	90,9	94,9
• Komputer osobisty (w tym z Internetem)	68,6 (66)	69,1 (66,5)	73,9 (72,9)
Edukacja:			
– Uczniowie na 1 komputer z dostępem do Internetu w:			
• szkołach podstawowych,	9,78	7	12,19
• gimnazjach,	9,33	7	11,12
• szkołach ponadgimnazjalnych,	6,96	6,61	8,57
– Studenci szkół wyższych na 1 nauczyciela akademickiego	17	18	15
– Liczba dzieci w przedszkolach na 100 miejsc	95	94	97
– Uczniowie przypadający na 1 oddział w:			
• szkołach podstawowych,	19	16	19
• gimnazjach,	22	21	22
• szkołach ponadgimnazjalnych zawodowych i artystycznych,	24	24	24

<ul style="list-style-type: none"> • szkołach zasadniczych zawodowych, • szkołach ogólnokształcących, • szkołach policealnych, 	18	20	18
– Zdawalność egzaminów (%):			
<ul style="list-style-type: none"> • gimnazjalnych: 	60	60	62
Część humanistyczna – j. polski			
Część humanistyczna – historia i WOS	57	56	58
Część matematyczno–przyrodnicza	46	47	47
– matematyka			
Część matematyczno–przyrodnicza	58	58	59
– przedmioty przyrodnicze	81	81	82
<ul style="list-style-type: none"> • maturalnych 			
Ochrona zdrowia:			
– Liczba ludności na łóżko szpitalne,	193	204	178
– Lekarze na 10 tys. ludności,	49	34	53
– Zgony niemowląt na 1 tys. urodzeń żywych,	5,1	4,3	5,1
– Liczba zachorowań na gruźlicę ogółem:	659	167	1100
<ul style="list-style-type: none"> • na 10 tys. mieszkańców 	2,27	1,66	2,39
Transport i łączność:			
– linie kolejowe eksploatowane na 100 km ²			
– drogi publiczne o twardej nawierzchni (km)	8,8	8,5	16,0
– pojazdy samochodowe zarejestrowane w ciągu roku na 1000 ludności	18 857	8 496	23 180
– wypadki drogowe śmiertelne na 100 tys. ludności	515	550	494
– wypadki drogowe śmiertelne na 100 tys. ludności	7,7	9,6	5,8
– ludność na jedną placówkę pocztową	4 763	4 650	5 793
– telefonia przewodowa na 1000 ludności	167,3	139,7	141,8
Kultura, turystyka i rekreacja:			
– Zwiedzający muzea i wystawy (tys.),	2134,5	196,6	1203,6
– Miejsca w kinach stałych na 1000 ludności	9,4	5,6	8,8
– Liczba domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic na 100 tys. ludności	9,7	21,8	7,9
	20,08	7,88	9,60

– Miejsca noclegowe na 1 tys. ludności	41,0	37,5	38,9
– Stopień wykorzystania pokoi w hotelach (%)	4	4	7
– Stan i ochrona środowiska przyrodniczego:	203,48	396,98	380,38
Oczyszczalnie ścieków			
Nakłady na środki trwale służące ochronie środowiska (na 1 mieszkańca)	99,9 i 90,6	99,9 i 69,4	99,7 i 30,6
Zanieczyszczenia powietrza pyłowe i gazowe zatrzymane lub zneutralizowane w urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń (%)	77,7	70,7	76,9
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków (%)	97,20	98,26	82,63
Ścieki (komunalne i przemysłowe) oczyszczone w stosunku do ogółu ścieków wymagających oczyszczenia (%)	136,1	105,8	84,3
Zużycie wody na 1 mieszkańca (m ³)	13,10	17,90	42,20
Oszczędzanie energii na 1 mieszkańca (zł)	0,4	0,3	0,4
Udział gruntów zdewastowanych i zdegradowanych w stosunku do całości (%)	18,6	27,2	22,2
Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem (%)	11,0	12,9	13,8
Udział odpadów zebranych selektywnie w stosunku do ogółu (%)	1732,2	160,9	3121,5
Odpady wytworzone na 1 km ² (t)			

Źródło: Opracowano na podstawie: *Krajowy Raport o Rozwoju Społecznym Polska 2012. Rozwój regionalny i lokalny*, Biuro Projektowe UNDP w Polsce, Warszawa 2012, s. 55–57; danych: GUS (Bank Danych Lokalnych); Urzędu Statystycznego w Opolu, Urzędu Statystycznego we Wrocławiu, Urzędu Statystycznego w Katowicach, Głównego Urzędu Statystycznego.

Dane zgromadzone w powyższej tabeli wykazują, że do niewątpliwych zalet Dolnego Śląska należy zaliczyć najwyższy dochód rozporządzalny i wydatki na 1 osobę, co świadczy o stosunkowo dobrym materialnym poziomie życia mieszkańców. W regionie jest także najmniej wypadków przy pracy (na 1 tys. pracujących) i najwięcej mieszkań oddanych do użytku. Rozwojowi turystyki sprzyja liczba miejsc noclegowych, które są w tym województwie najefektywniej wykorzystywane. W zakresie stanu i ochrony środowiska dolnośląskie odznaczają się największym odsetkiem osób korzystających z oczyszczalni ścieków i najefektywniejszą eliminacją zanieczysz-

czeń powietrza. Do słabych stron Dolnego Śląska w komponencie jakość życia należą: stosunkowo niskie wartości składowe wskaźnika LHDI, naj-słabiej wyposażone gospodarstwa domowe, najmniejsze nakłady na ochronę środowiska, największe zużycie wody i najmniejsze oszczędności energii (na 1 osobę).

Opolszczyzna cechuje się wysokimi wskaźnikami zdrowia i edukacji (komponenty LHDI), co potwierdza się m.in. w najmniejszej liczbie zachorowań na gruźlicę, chorób zawodowych i zgonów niemowląt. Może to wynikać po części z ochrony środowiska w regionie. Przedstawione dane potwierdzają, że największe nakłady na ochronę środowiska (na 1 mieszkańca), najefektywniejsze oczyszczanie ścieków, najmniej gruntów zde-wastowanych i najwięcej obszarów prawnie chronionych występuje właśnie w województwie opolskim. Ponadto wytwarza się tu najmniej odpadów (na 1 km²). W kwestii warunków mieszkaniowych należy zaznaczyć, że osoby zamieszkujące region mogą korzystać z największej powierzchni użytkowej, a gospodarstwa domowe są najlepiej wyposażone. W województwie rejestruje się najwięcej samochodów osobowych, jednak przekłada się to także na największą liczbę wypadków. Do niewątpliwych zagrożeń dla rozwoju regionu zalicza się: niskie wskaźniki dochodowe, najniższy odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków, najwięcej osób przypadających na jedno łóżko szpitalne i dodatkowo najmniejszą liczbę lekarzy, a także nierozbudowaną i słabo eksploatowaną bazę noclegową, która w regionie odznaczającym się wysoką jakością życia mogłaby posłużyć rozwojowi turystyki.

Województwo śląskie odznacza się najwyższym całościowym indeksem lokalnego rozwoju społecznego. Do wskaźników, które potwierdzają dobrą kondycję Górnego Śląska można zaliczyć najwyższe przeciętne wynagrodzenie brutto, wskaźniki związane ze służbą zdrowia, tj. liczba osób przypadających na 1 łóżko szpitalne czy liczba lekarzy oraz wskaźniki związane z ochroną środowiska – najmniejsze zużycie wody i największe oszczędności na energii. Województwo uzyskuje przewagi we wskaźnikach: linie kolejowe eksploatowane i drogi publiczne o twardej nawierzchni, co jest naturalne dla tak dużego regionu. Jako destymulanty w województwie śląskim należy traktować największą liczbę chorób zawodowych, zachorowań na gruźlicę i wypadków przy pracy. Wskaźniki efektywności oczyszczania powietrza i ścieków także nie świadczą na korzyść Górnego Śląska, a na dodatek wytwarza się tu najwięcej odpadów.

Podsumowanie

Zastosowanie wielowymiarowego i wieloczynnikowego miernika poziomu rozwoju pozwala na dokładne i wszechstronne zbadanie województw na płaszczyznach analizy stanowiących o ich potencjale i konkurencyjności. Ponadto określenie mocnych i słabych stron regionów, stanowi istotny element w planowaniu ścieżek ich rozwoju.

Przeprowadzone badanie poziomu rozwoju województw w sposób pozytywny weryfikuje postawioną w opracowaniu hipotezę. Dolny Śląsk, który

osiągnął przewagę w większości wskaźników w ramach pierwszego analizowanego komponentu rozwoju – związanego z gospodarką także na pozostałych płaszczyznach wypadał korzystnie (z nielicznymi wyjątkami).

Można wysnuć wniosek, że rozwój regionalny – choć jest zjawiskiem złożonym i wielokierunkowym, w największym stopniu uwarunkowany jest przez rozwój gospodarczy, który wpływa na pozostałe płaszczyzny analizy. Region dobrze rozwinięty gospodarczo potrafi przyciągnąć kapitał ludzki (patrz: saldo migracji wewnętrznych) „wysysając” go z regionów słabszych, stwarza warunki dla rozwoju kapitału społecznego i odznacza się relatywnie dobrą jakością życia. Choć pierwszy komponent rozwoju zdaje się mieć największy wpływ na rozwój województwa należy pamiętać, że badania nad rozwojem powinny być kompleksowe i obejmować szerokie pole badań, gdyż wszystkie komponenty składające się na poziom rozwoju wzajemnie się warunkują i uzupełniają. Prowadzenie porównań międzyregionalnych pozwala zidentyfikować główne czynniki i bariery rozwoju, które nie tylko opisują aktualny stan, ale także w istotny sposób implikują na przyszłość, gdyż umożliwiają opracowanie odpowiednich strategii rozwoju.

Bibliografia

- Bartkowski J., *Kapitał społeczny i jego oddziaływanie na rozwój w ujęciu socjologicznym*, [w:] *Kapitał ludzki i kapitał społeczny a rozwój regionalny*, M. Herbst (red.), Warszawa 2007, s. 54–97.
- Dziemianowicz W., Łukomska J., Górska A., Pawluczuk M., *Trendy rozwojowe regionów*, Warszawa 2009.
- Krajowy Raport o Rozwoju Społecznym Polska 2012. Rozwój regionalny i lokalny*, Biuro Projektowe UNDP w Polsce, Warszawa 2012.
- Portrety polskich regionów*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2003.
- Rocznik statystyczny województwa dolnośląskiego 2014*, Urząd Statystyczny we Wrocławiu, Wrocław 2015.
- Rocznik statystyczny województwa opolskiego 2014*, Urząd Statystyczny w Opolu, Opole 2014.
- Rocznik statystyczny województwa śląskiego 2014*, Urząd Statystyczny w Katowicach, Katowice 2014.
- Rogała P., *Zaprojektowanie i przetestowanie systemu mierzenia jakości życia w gminach*, Raport z Realizacji Pracy Etap 2, Jelenia Góra–Poznań 2009.
- Skrzyp J., Dunaj K., Niedziółka M., Nowogródzka T., Szot–Gabryś T., *Rozwój regionalny w Polsce – szanse i zagrożenia*, Siedlce 2012.

Źródła internetowe

- Euroregiony w województwie śląskim*, http://www.silesia-europa.pl/?jezyk=pl&grupa=9&dzi=1274874923&rt=1274875989&id_menu=69 (dostęp: 10.12.2014).
- Handel zagraniczny*, <http://www.malopolskie.pl/Gospodarka/Handel/> (dostęp: 27.12.2014).

- Katowice convention bureau*, [http://www.convention.katowice.eu/?page= komunikacja](http://www.convention.katowice.eu/?page=komunikacja) (dostęp: 10.12.2014).
- Stolica regionu*, <http://www.wroclaw-info.pl/it/view/id/55/lang/PL> (dostęp: 1.12. 2014)
- Turystyczna charakterystyka regionu*, [http:// umwo. opole. pl/serwis /index. php?id=1761](http://umwo.opole.pl/serwis/index.php?id=1761)(dostęp: 8.12.2014)
- Województwo dolnośląskie. Dolnośląskie voivodship*, Urząd Statystyczny we Wrocławiu, Wrocław 2014, [http://wroclaw.stat.gov.pl/publikacje-i-foldery/ foldery/ folder-dolnoslaskie-w-liczbach-2014,2.html](http://wroclaw.stat.gov.pl/publikacje-i-foldery/foldery/folder-dolnoslaskie-w-liczbach-2014,2.html) (dostęp: 1.12.2014).
- Województwo opolskie w Europie*, [http:// opolskie. pl/serwis /index. php?id =1683](http://opolskie.pl/serwis/index.php?id=1683) (dostęp: 8.12.2014).
- Zakrzewska-Półtorak A., *Rozwój regionalny w globalizującej się gospodarce*, Wrocław 2012.